

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 2. No. 7. 1938

İBNİ SİNA

(Hayyibni Yakzan)

Uyanık oğlu Dirinin hayal, gazab ve şehvet üzerine temsilleri

Dr. A. Süheyl Ünver

Hayyibini Yekzanın Arabca metni Avrupada basılmışdır. Kütüphanelerimizde el yazması müteaddid nushaları vardır. Bizde de ilk defa bunu tarafından tashih edilen mutena bir nushasından Türkçeye terceme eden İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ord. Profesörlerinden Şerefeddin Yaltkayadır. Bunun Arabça ve Türkçesi İBNİ SİNA'nın 900 üncü yıl dönümü münasebetile Türk Tarih Kurumunun basdırdığı İBNİ SİNA kitabına derç edilmiştir. Arabcaya derin bir vukufu olan Rrof. Ş. Yaltkayanın bu tercemesi ve ilâve ettikleri iki mukaddime çok kıymetlidir. İşte bu makaleye bu tercemeden istifade ile akıl, vâhime, muhayyile ve diğer iç ve dış kuvvet ve hasseler hakkındaki temsili ilk kısmı ve bu arada hayal, gazab, ve şehvet üzerine Uyanık oğlu Diri (Hayyibini Yakzan) ın temsilleri alınmıştır. Bu satırlar dikkatle okunmağa değer. Alt tarafının da İBNİ SİNA eserinde sayın Profesörün tercemesinden okunmasını tavsiye ederiz.

Profesör Ş. Yaltkaya Hayyibini Yakzan'ın iyi anlaşılması için Orta zaman Filozoflarının Komogoni, Rubiyat ve Bioloji hakkındaki telâkkilerini ilk mukaddimede izah etmişlerdir.

İkinci mukaddimede İBNİ SİNA'nın şarkda ilk defa felsefi ve remzi hikâye yazmış bir şahsiyet olduğunu öğreniyoruz. Eski Yunanlılar tarafından bu tarzda yazılmış bir hikâyeden ilk defa kitaplarında yine bu değerli hekim ve Filozofumuz bahsetmiştir. Huneyn bin İshak tarafından Yunancadan Arabçaya terceme edilmiş olan bu hikâye (Selamanü Ebsal) ismini taşır.

Ayrıca İBNİ SİNA'nın da bir (Selamanü Ebsal) i vardır. Demek bundan ilk ilhamı alıp Şarkda ilk defa böyle bir hikâye yazan

Ce tableau se trouve au trésor du palais de Top - Kapou dans le recueil de calligraphie.

Bağdadda Adudî Bimaristanı Başhekimin yazışı
574 (1178)

Dr. A. Süheyl Ünver

XII inci asır sonlarında faaliyetine devam eden Bağdadda meşhur Adudüdevlenin hastanesinde başhekim (Saur [1]) (Hibe-



tullah ibnil Müremmil'in (Kitabi Calinos fi tedbiril · esha, [2]) eseri son sahifesinde hattı destinin olması şayanı dikkattir. Foto-

[1] Kamus tercemesi Cild 1, S. 894. Bu kelime Kâfur vezninde olup Nesara taifesinin marifeti ilmî tababetde mukaddem ve pişvalarına denir ki Reisiletıbbaları olacaktır.

Şarihin beyanına göre filasil Sauradır ki Süryanidir. Hastaları tafakküd eden kimseye deniyor.

[2] Ayasofya kütüphanesi numara 3583. Altı makedir.

graf nüshasında görülen en son iki buçuk satırın değerli alimimiz İsmail Saib tarafından yapılan tercemesi budur :

(Bu kitabı Şeyhü ecell, Hakimî Fâzıl, Fahrül - hükema, Ebu Sa'd İbni Saidül Hürevî - Edamallahü Ömrühu) benden anlıyarak ve başkalarına anlatmak kudretini de haiz olarak okudu. Bunu Bimaristani adudide Hibetüllah İbni - Müremmil yazdı ve bu icazeyi tasdik etti.)

Bu satırlardan anlıyoruz ki Adudî bimaristani Başhekimi bunu diğer bir hekime okutuyor ve hekim de başhekimden bunu teber-rüken okuduğunu yazmasını reca ediyor. O da iltifatlı cümlelerle ona icazetname yani bir nev'i Sertifika mevkiinde bu satırları yazıp iade ediyor.

Bir def'a eserin XII inci asırda iki mühim elde dolaşması. Bu eski Metinlerin İstanbul Kütüphanelerinde bulunması ve adudî hastanesi başhekiminin yazısını ihtiva etmesi dolayısıyla mühim görülmüştür.

Tıb kitaplarımız böyle birer birer tarandıkca bunun gibi kıymetli vesikaların çıkacağını görüyor ve seviniyoruz.

L'écrit du médecin en chef de l'hôpital
Adudî de Bagdad
574 (1178)

Dr. A. Süheyl Ünver

Sur la dernière page du livre intitulé (Kitabül Djalinos fî tedbirül esha' [1] ajouté quelques lignes intéressantes par Saur, [2] le médecin en chef de l'hôpital de Adudüdevle resté en activité à Bagdad jusqu'à la fin du XII siècle.

Voici la traduction des deux dernières lignes se trouvant sur la photographie et qui a été faite par notre précieux savant, İsmail Saip :

Cheyhi Edjel, Hakimi Fazil, Fahrül hükema (Ebu Sa'd ibni Saidül Hurevi) a lu ce livre en le comprenant et en possédant

[1] Traduction du Kamous. Tome I, page 894. Ce nom syllabé comme Kâfur est donné aux guides provisoires de la science médicale qui appartiennent à la tribu de Jesus. Il veut dire ici le chef des médecins. Selon le traducteur, saur est un mot assyriaque (Filas Saur), et veut dire celui qui examine les malads.

[2] Bibliothèque de Ayasofya. No. 3583 en six articles.

le pouvoir de l'expliquer à d'autres. Saur Hibetullah ibnil Müremmil a écrit ceci et a ratifié ce certificat.

Nous voyons d'après ce texte que le médecin en chef de l'hôpital Adudi fait lire son livre à un autre médecin celui qui en le priant d'écrire à la fin, qu'il l'a lu de lui, en guise de félicitation. Ce dernier écrit donc lignes élogieuses qui peuvent être considérées comme une sorte de certificat, et rend le livre.

Ce livre est de grande valeur parcequ'il s'est trouvé chez deux savants du XII^e siècle, qu'il contient l'écriture authentique du médecin en chef de l'hôpital Adudüd Devle, et qu'il est un spécimen des anciens écrits se trouvant dans les bibliothèques d'Istanbul.

C'est avec une grande joie que nous rencontrons de ces précieux documents pendant nos recherches dans nos anciens livres sur la médecine.



Bir âlimin bir hekimi medhi

Dr. A. S. Ünver

Değerli âlimlerimizden Ebulfadl Mahmud efendinin hekim Sakızlı Ali zade İsa efendi hakkındaki sözleri :



Bu satırlar Kara Çelebi zade Defterdar Ebulfadl Mahmud hattı destidir. Ayasofya kütüphanesindeki 3615 numarada kayıtlı